«Քայլ առ քայլ» բարեգործական հիմնադրամ

«Նախադպրոցական հաստատության մանկավարժական աշխատողների մասնագիտական կարողությունների և հմտությունների զարգացման» ծրագիր

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Թեմա՝ Երաժշտական պարապմունքների դերը երեխայի խոսքի զարգացման գործում

Երաժիշտ-դաստիարակ՝ Անահիտ Մարգարյան

Մանապարտեզ՝ « ՎԵՐԻՆ ԿԱՐՄԻՐ ԱՂԲՅՈՒՐԻ՝ Վասակ Մխիթարյանի անվան »ՀՈԱԿ

ԵՐԵՎԱՆ 2023թ.

« Սիրեք և սովորեք երաժշտության մեծ արվեստը: Դա ձեզ կբացի բարձր զգացմունքների, կրքերի, մտքերի մի ամբողջ աշխարհ: Դա ձեզ հոգեպես ավելի հարուստ կդարձնի: Երաժշտության շնորհիվ դուք ձեր մեջ կգտնեք նոր ուժեր, որոնք նախկինում ձեզ համար անծանոթ չէին: Կյանքը կտեսնեք նոր գույներով և գույներով:. »

Շոստակովիչ Դ.

« Երաժշտությունը չի կարող մտածել, բայց այն կարող է մարմնավորել միտք »

Վագներ Ռ.

« Երաժշտությունը ոչ միայն նախանձելի, դաստիարակչական գործոն է: Երաժշտությունը առողջության բուժող է. »

Բեխտերև Վ.

« Երաժշտությունը ուրախության աղբյուր է իմաստուն մարդկանց համար, այն ի վիճակի է լավ մտքեր հարուցել մարդկանց մեջ, այն խորը ներթափանցում է իր գիտակցության մեջ և հեշտությամբ փոխում է լեռներն ու սովորույթներ»

Քսունզի

Ով իր մեջ չունի երաժշտություն, Եվ չէ զգացվում քաղցր դաշնակությունից՝ Նա ընդունակ է դավի, գերփանքի և խարդավանքի...

Վ. Շեքսպիր

Բովանդակություն

Ներածություն……..4

Երաժշտության և խոսքի միջև կապի ակնարկը……5

Երաժշտությունը մանկապարտեզում……8

Ի՞նչ խնդիրներ է լուծում երաժշտությունը……12

Եզրակացություն……13

Գրականության ցանկ……15

Ներածություն

Երաժշտությունը, ինչպես և արվեստի մյուս տեսակները, արտացոլում և պատկերում է մեր իրականությունը՝ շրջակա աշխարհը, մարդկանց, բնության երևույթները: Երաժշտության կարևորագույն առանձնահատկությունն այն է, որ այն մարդու զգայարանների վրա թողնում է անմիջական և ուժեղ ազդեցություն: Ահա թե ինչպես է արտահայտվել երաժշտության ազդեցության մասին մեծ Կոմիտասը. «Մեկ հասկացված, անկեղծ ձայն հազար ճառ կարժե, որովհետև ճառը պետք է մարսե հասարակությունը, որ կարենա անկե սնունդ առնել, ինչ-որ ժամանակներու գործ է: Իսկ ձայնը վայրկյանին մեջ կթափանցե մարդու կուրծքեն ներս և այնտեղ կհիմնե զգացման և մտքի վառարան»: Երեխաների զարգացման գործում անգնահատելի դեր ունի երաժշտական դաստիարակությունը և երաժշտական մշակույթի ձևավորումը: Այն ուժեղացնում է ուսումը՝ խթանելով կարգապահությունը և թիմային աշխատանքը այնպիսի գործողությունների միջոցով, ինչպիսիք են երգչախումբը կամ նվագախումբը, միաժամանակ տրամադրելով ինքնարտահայտման և սթրեսից ազատվելու միջոց: Բացի այդ, տարբեր երաժշտական ժանրերի հետ ծանոթանալը կարող է ընդլայնել երեխայի մշակութային իրազեկությունն ու գնահատանքը: Երաժշտությունը, որպես ուսումնական առարկա, կարևոր դեր ունի երեխայի՝ իբրև մարդ - անհատի ձևավորման և զարգացման վրա տարբեր՝ գաղափարական, կամային, մտավոր, ստեղծագործական, բարոյական, գեղագիտական, հուզական որակներով:

Այս հետազոտական աշխատանքն ուսումնասիրում է երաժշտության դասերի և երեխայի խոսքի զարգացման բարդ կապը: Ուսումնասիրելով գոյություն ունեցող գրականությունը, անցկացնելով էմպիրիկ ուսումնասիրություններ և վերլուծելով նյարդաբանական գործընթացները՝ մենք նպատակ ունենք բացահայտելու այն ուղիները, որոնցով երաժշտական կրթությունը ազդում է երեխաների լեզվի յուրացման և խոսքի իմացության վրա: Խորանալով երաժշտության կողմից տրվող եզակի լսողական և ճանաչողական խթանների մեջ՝ մենք նատակ ունենք բացահայտելու հնարավոր օգուտներն ու մարտահրավերներները ՝ կապված երեխաների լեզվի յուրացման և խոսքի իմացության հետ:

Երաժշտության և խոսքի միջև կապի ակնարկը

Հայ մեծագույն մանկավարժներն ամենամեծ դպրոցը համարել են ժողովրդական դպրոցը և իրենց ստեղծած կրթական համակարգը փորձել են մոտեցնել ժողովրդական դպրոցին: Նախակրթարանում երաժշտական կրթության մեջ արդյունավետ նյութեր կարող են լինել ծիսական ազգային երգերը, խաղերգերը, ասերգերը, պարերգերը, հաշվերգերը:

Երբեմն խոսում են երեխայի մեջ երաժշտական ունակությունների լինելու կամ չլինելու մասին: Ես համոզված եմ, որ ծնվելով երեխան ունի բոլոր նախադրյալները երգի և երաժշտության նկատմամբ շատ լավ արդյունքներ գրանցելու համար, պարզապես պետք է զարգացնել նրա մոտ այդ ճյուղը: Եվ, առհասարակ, երաժշտություն լսելիս փոխվում է մարդու տրամադրությունը, պայծառանում է միտքը, այլ աչքերով ենք նայում աշխարհին, կարծես մի այլ տեսանկյունից ենք մոտենում որևէ հարցի: Երեխայի կյանքում երաժշտության դերի մասին, խոսելիս հատկապես կարևորում ենք երաժշտական մշակույթի ձևավորումը, ինչը պայմանավորված է ոչ միայն երաժշտության դրական ազդեցությամբ:

Ըստ ռուս երաժշտագետ Բ. Ասաֆևի՝ «Երաժշտությունը իրականության կերպարահնչյունային արտացոլումն է», նրանում հնչում է կենդանի խոսք՝ հուզված կամ հանգիստ զրույց, դիմում, կոչ, հարց ու պատասխան:[1]

Վաղ մանկությունը երեխայի աճի, զարգացման և սովորելու բացառիկ ժամանակաշրջանն է: Կարևոր է նկատի ունենալ, որ որոշ երեխաներ կարող են չափորոշիչներով սահմանված ակնկալիքներից շատ

[1] https://escs.am/files/files/2020-07-15/b04481dd1f12fd897c9c52b7561969d4.pdf

ավելի բարձր ցուցանիշներ ունենալ, մինչդեռ որոշ երեխաներ էլ հնարավոր է, որ ամբողջապես չտիրապետեն այս փաստաթղթում նշված գիտելիքներին և հմտություններին: Այս իմաստովշատ կարևոր է, որ երեխաների տվյալտարիքին համապատասխան զարգացման և ուսումնառության հետ կապված ակնկալիքների մասին մտածելիս մենք ուշադրություն դարձնենք նաև նրանց անհատական առանձնահատկություններին: Երեխաները տարբեր են լինում՝ կախված իրենց բնածին հատկություններից, ունեցած փորձից, ունակություններից, առողջական վիճակից և սովորելու նկատմամբ ունեցած վերաբերմունքից, հետևաբար նրանց զարգացումը տարբեր տեմպերով է ընթանում: Պետք է ընդունել, որ երեխաների միջև այսպիսի տարբերությունները բնական են: Բոլոր երեխաների նկատմամբ անհրաժեշտ է դրսևորել հարգանք և նրանց վերաբերվել որպես ունակ անհատների, որոնք կարող են սովորել, հասկանալ իրենց շրջապատող աշխարհը, ընտրություն կատարելն, արտահայտել իրենց սեփական կարծիքը: Երեխաները ակտիվ սովորողներ են, և նրանք ուզում են հասկանալ այն աշխարհը, որտեղ ապրում են: Նրանք իրենց գիտելիքները և արժեքները կառուցում են հասակակիցների, ծնողների և այլ մեծահասակների հետ փոխհարաբերությունների, ինչպես նաև ֆիզիկական և հասարակական միջավայրի ակտիվ ուսումնասիրությունների միջոցով: Երեխայի առողջ, ներդաշնակ և համակողմանի զարգացման համար անհրաժեշտ է աշխատանքներ տանելնրա ֆիզիկական, իմացական, հուզական և սոցիալական ոլորտների հավասարաչափ զարգացման ուղղությամբ:[2]

1. [2] Նախադպրոցական մանկավարժություն

Սոցիալական երաժշտությունը կարող է էական դեր խաղալ երեխայի կյանքում՝ ազդելով ինչպես դրական, այնպես էլ բացասական կողմերի վրա: Դրական կողմն այն է, որ այն կարող է խթանել կապը, բարելավել հաղորդակցման հմտությունները և հարթակ ապահովել ինքնարտահայտման համար: Այնուամենայնիվ, չափից ավելի օգտագործումը կարող է հանգեցնել այնպիսի խնդիրների, ինչպիսիք են կախվածությունը և ոչ պատշաճ բովանդակության հնարավոր ազդեցությունը:

Երաժշտությունը մանկապարտեզում

Նախադպրոցական տարիքային մանկավարժության առաջին օղակն է, որն ուսումնասիրում է նախադպրոցական տարիքի երեխաների զարգացման, դաստիարակության և ուսուցման օրինաչափություններն ու առանձնահատկությունները:

Կրթական ցանկացած բարեփոխում սկիզբ է առնում և փորձարկվում է նախադպրոցական կրթության ոլորտում: Նախադպրոցական կրթության տարաբնույթ խնդիրների մշակմամբ և իրականացմամբ զբաղվում է նախադպրոցական մանկավարժությունը: Նախադպրոցական մանկավարժության գիտական ուսումնասիրությունների դաշտն են կազմում մանկավարժական այն բոլոր գործընթացները, որոնք ուղղված են նախադպրոցահասակ երեխաների զարգացմանն ու կրթությանը: Նախադպրոցական մանկավարժության առարկան է նախադպրոցական տարիքի երեխաների դաստիարակության և ուսուցման գործընթացների համակարգը:[3]

Նախադպրոցական մանկավարժության առաջացումը կապված է XVIIդ. չեխ մանկավարժ և փիլիսոփա Յա. Ա. Կոմենսկու անվան հետ: Իր գիտական աշխատություններում՝ «Համընդհանուր խորհուրդ», «Մեծն դիդակտիկա», «Մայրական դպրոց», նա արտացոլել է երեխաների դաստիարակության և ուսուցման նպատակներն ու խնդիրները, ձևերն ու մեթոդները: Դաստիարակության նպատակ նա համարում էր՝ արտաքին աշխարհի ճանաչումը, առարկաներին և սեփական անձին տիրապետելու ունակության, բարոյական որակների զարգացումը: Դաստիարակության

[3] d586d5a1d5add5a1d5a4d5bad680d5b8d681d5a1d5afd5a1d5b6-d5b4d5a1d5b6d5afd5a1d5bed5a1d680d5aad5b8d682d5a9d5b5d5b8d682d5b6.-d586d5a1d5abd680d5a1-d4b3d680d5abd5a3d5b8d680d5b5d5a1d5b6

բաղկացուցիչ մասերի թվին Յ. Ա. Կոմենսկին դասում էր՝ կրոնական, բարոյական, գիտական կրթությունը, ընդհանուրի և անհատականի ամբողջությունը, անձի համակողմանի զարգացումը, հոգևոր կյանքի ուսումնասիրությունը և դրա համապատասխանությունը մանկավարժական ազդեցություններին, դաստիարակության և ուսուցման ամբողջականությունը, հաջորդականության և հետզհետեականության սկզբունքին, երեխաների տարիքին ուսուցման աղբյուրների համապատասխանելիության սկզբունքներին հետևելը, ճանաչելիության 3 աղբյուրների՝ հավատքի, զգացմունքի և գիտակցության ամբողջության գիտակցումը: Յ. Ա. Կոմենսկու մանկավարժական գաղափարների հետնորդ դարձավ ռուսական մանակվարժության հիմնադիր Կ. Դ. Ուշինսկին:

Մանկապարտեզի երաժշտության խնդիրները ելակետ պետք է ունենալ ազգային դպրոցը: Հայ մեծագույն մանկավարժները ամենամեծ դպրոցը համարել են ժողովրդական դպրոցը և իրենց ստեղծած կրթական համակարգը փորձել են մոտեցնել ժողովրդական դպրոցին: Հայոց մեջ երաժշտական կրթության ամենամեծ գիտակն ու ուսուցիչը Կոմիտասն է, որից սովորելը իրենց առաջնային պարտքն են համարում մեր երաժշտության երախտավորները:

Կոմիտասն ասել է. «Ամբողջ մտատանջությունս է հասցնել աշակերտներ, որոնք դպրոցներու մեջ տեղ գրավեն, նվիրվեն ազգային երաժշտության ուսումնասիրության, տարածեն ժողովրդի մեջ հայ երաժշտության ոգին, որպեսզի ժողովրդին մեջ ազգային երաժշտության խոսքը մարմնանա, և անոր ազդեցության տակ ժողովուրդը, թոթափելով իր թույլ պատյանը,

մտնե վերակենդանացման շավիղին մեջ: Ինչքան բաղձալի էր ունենալ այս նպատակով առանձին վարժարան, որի միջոցով մեծ արդյունք կարելի կըլլար ձեռք բերել»:

անկապարտեզում հատկապես ոչ մի զիջում չի կարելի կատարել: Երեխան բաց աչքերով նայում է հրաշք աշխարհին, և թե ինչ կլսի ու կտեսնի՝ մեզանից է կախված: Երեխայի բաց հոգու աչքերի մեջ ամենազորեղը առաջին տպավորությունն է, և դա հետագայում սնում է նրա սիրտն ու հոգին, թևավորում նրա երևակայությունը, ուրեմն նախ և առաջ նրան պետք է մատուցել ամենալավը և փորձվածը՝ ամենալավ երգերն ու պարերը, ամենալավ խաղերն ու գույները, այսինքն՝ նյութի թե՛ ընտրության և թե՛ մատուցման ձևը պիտի լինի հնարավորին չափ միակը, լավագույնը:

Կոմիտաս. «Ուսուցիչ պարոններ ու քույրեր, զգուշությամբ և երկյուղածությամբ մոտեցեք դաստիարակության գործին. խիստ փափուկ պաշտոն մըն է ձերը: Դաստիարակելու կոչված եք սերունդ մը, որ ապագա ազգն է, սխալ ուղղությամբ՝ ազգ մը կը խորտակեք վերջը: Մանուկն ինչ զգացումի տակ որ ըլլա, այդ զգացումը կարտահայտե որոշ երգերով: Երգը ներքին հոգեկան զգացումին արտահայտության մեկ ձևն է, ուրեմն շարժում մըն է, և պարն էլ ինքնին շարժում մը ըլլալով, երգը կզուգորդի պարին հետ: Զգացումներն ինչ ուղղությամբ որ ընթանան, երգն ու պարն ալ նույն արտահայտությամբ երևան կուգան: Արդ կրնա ըմբռնվիլ, թե որքան կարևոր են մանուկին դաստիարակության մեջ երգեցողությամբ ընծայվելիք հոգածությունն ու պարտավորությունը»:

Սա է դեպի երգը տանող ուղին՝ բացականչություններ, սովորական ճիշտ խոսելաձև, տրամաբանական շեշտով խոսք, արտասանության, ասմունքի արվեստ, բնական խոսքում եղած հուզական երևույթների պահպանում, առերգություն (երգելու և խոսելու միջին ձևը) և երգեցողություն: Ուրեմն, երաժշտության դասավանդումը սերտորեն կապված է հայոց լեզվի և գրականության խնդիրների հետ:

Կոմիտաս. «Մեր մեջ փոքրիկ մանուկներու կսկսեն սովորեցնել բարոյախոսախրատական, փիլիսոփայական երգեր, որոնց իմաստն ան չի հասկանար, ու չազդվիր այնպես, ինչպես պետք էր: Մենք մանուկներու հոգեկան պահանջներուն հարմարեցված դասագրքեր չունինք. մեր դասագրքերը լեցուն են փիլիսոփայական, բայց ոչ ճիշտ մանկական նյութերով: Մանուկը չըսեր «Հակոբ», այլ՝ «Ակո»: Ով ձեր մեջեն ուզած է կրլլել կամ կլլած է քարեր, բայց նույնն ըրած եք մանուկներու համար: Անոնց, որ տակավին կյանքի հասկացողություն չունեն, դուք տված եք կյանքի փիլիսոփայության դասեր. ասիկա իր մտավոր ստամոքսը չի կրնար մարսել, ծուռ, ծուռ դաստիարակություն է»:

Երեխաները բնության և կենդանիների՝ իրենց իմացած ու սովորած ձայները մեծ հաճույքով ու ճոխությամբ կօգտագործեն իրենց խաղացած հեքիաթ-ներկայացումներում: Ուսուցիչն ինքը պետք է իմանա և երեխաների հետ շփման ժամանակ օգտագործի և բնականորեն ուսուցանի մարդկային զանազան բացականչություններ: Օրինակ՝

ա՜յ — տե՜ս՝ ինչ ունեմ,
ա՜յ – սա է իմ նվերը,
ա՛խ – ի՛նչ լավ էր,
բա՜ — իհարկե,
բա՛ — որ ասո՛ւմ էի,
վա՛յ – ցավ, ահազանգ,
հե՛յ – կանչ, և այլն:

Կամ առանձին ձայնավորներով՝

է՛ — դու էլ բան ասացիր,
է՛ — հետո,
է՛ — դե՛, հանգիստ թող ինձ,
ա՛ — հասկացա,
ի՛ – ոնց թե:

Ի՞նչ խնդիրներ է լուծում երաժշտությունը.

- նյութի յուրացում
- երաժշտական կարողությունների դրսևորում,
- երաժշտական նյութի յուրացում
- խոսքի զարգացում,
- տարբեր կարողությունների դրսևորում, հղկում, մի շարք հմտությունների ձեռքբերում, մշակում (լեզվական, թատերական),
- գրական — գեղարվեստական ճաշակի զարգացում,
- ինքնադրսևորում, ձերբազատում բարդույթներից:

Երաժշտության դասերը նպաստում են.

- երեխայի բառապաշարի հարստացմանը,
- մտածողության ձևավորմանը,
- ստեղծագործական երևակայության զարգացմանը,
- ինքնուրույն աշխատելու ունակության ձևավորմանը,
- բավարարվում է նրա ինքնահաստատման – ինքնադրսևորման պահանջը,
- ձեռք է բերվում խմբով աշխատելու, ինքնակազմակերպման հմտություններ,
- զարգանում է գեղագիտական ճաշակը ,
- ավելի մոտիկից ճանաչելու իրենց դաստիարակներին, տատիկներին, պապիկներին, ծնողներին, հարազատներին:[4]

1. [4] Երեխաների զարգացման և կրթական չափորոշիչներ 15-17

Եզրակացություն.

Երգի ազդեցությունը երեխայի կյանքի վրա բազմակողմանի է՝ ընդգրկելով հուզական, ճանաչողական և սոցիալական հարթություններ: Երաժշտությունը հույզեր առաջացնելու և հաղորդագրություններ հաղորդելու ունակությամբ վճռորոշ դեր է խաղում երեխայի հուզական ինտելեկտի ձևավորման գործում: Դրական և ոգեշնչող երգերը կարող են նպաստել երեխայի ընդհանուր բարեկեցությանը խթանելով ուրախության զգացումը, տոկունությունը և կապը ուրիշների հետ: Ճանաչողական առումով երաժշտության հետ շփումը կարող է ուժեղացնել երեխայի ճանաչողական զարգացումը, հատկապես այնպիսի ոլորտներում, ինչպիսիք են լեզվի յուրացումը, հիշողությունը և տարածական-ժամանակային հմտությունները: Մեղեդիները և ռիթմերը կարող են օգնել զարգացնել լսողության մշակման հմտությունները, իսկ բառերը կարող են նպաստել լեզվի ըմբռնմանը և արտահայտմանը:Սոցիալապես երգերը հաճախ ծառայում են որպես մշակութային և սոցիալական կապեր: Նրանք երեխաներին բացահայտում են տարբեր տեսակետներ, ավանդույթներ և արժեքներ՝ խթանելով աշխարհի ավելի լայն ըմբռնումը: Համատեղ երաժշտական փորձառությունները, ինչպիսիք են խմբերով երգելը կամ պարելը, կարող են նաև նպաստել սոցիալական կապին և համագործակցությանը:

Այնուամենայնիվ, կարևոր է նշել, որ երգի ազդեցությունը երեխայի կյանքի վրա կախված է տարբեր գործոններից, այդ թվում՝ բառերի բովանդակությունից, երեխայի տարիքից և զարգացման փուլից, ինչպես նաև այն համատեքստից, որում երգը ապրում է:

Խնամակալներն ու մանկավարժները առանցքային դեր են խաղում երեխաներին երաժշտության հետ ծանոթությունը ուղղորդելու հարցում՝ ապահովելով, որ այն համապատասխանի դրական արժեքներին և տարիքին համապատասխան բովանդակությանը:

Եզրափակելով, որ երգի ազդեցությունը երեխայի կյանքի վրա խորն է և բազմազան՝ ազդելով նրա զարգացման հուզական, ճանաչողական և սոցիալական ասպեկտների վրա: Երաժշտական փորձառությունների մտածված մշակումը կարող է դրականորեն նպաստել երեխայի աճին հարստացնելով նրա հուզական ինտելեկտը, ճանաչողական հմտությունները և սոցիալական կապերը:

Նշենք նաև որ սույն հետազոտական աշխատանքի կատարման ժամանակ ներկա են գտնվել մանկապարտեզի տնօրենը և մեկ դաստիարակ:Նրանք խնդրել էին ուշադիր հետևել դասընթացին, որպեսզի կարողանայի պատասխանել որոշ հարցերի՝ արդյո՞ք ճիշտ եմ յուրացել դասընթացը , ի՞նչ միջոցներ պետք է գործադրենք երեխաներին երաժշտությանը ավելի մոտ պահելու համար, և արդյո՞ք իրականացված աշխատանքի արդյունքում ստացած գիտելիքը արդյունավետ է և ծառայում է նպատակին:

Տնօրենի կարծիք՝ Ն.Ղավալյան

«Ներկա գտնվելով կազմակեպրված դասընթացին , պարզ դարձավ, որ մեր երաժիշտ- դաստիարակը լավագույնս յուրացրել է դասընթացների ընթացքում իրեն հանձնարարված առաջադրանքները: Ուստի ես հայտնում եմ իմ գոհունակությունը այդ առնչությամբ» :

Գրականության ցանկ

1. 5-6 տարեկաններ. Դաստիարակի ուղեցույց
2. Երեխաների զարգացման և կրթական չափորոշիչներ
3. Նախադպրոցական մանկավարժություն
4. С. А. Козлова, «Дошкольная педагогика»